

BISERICA ȘI ȘCOALA

REVISTĂ BISERICESCĂ, ȘCOLARĂ, LITERARĂ ȘI ECONOMICĂ.

ABONAMENTUL:

Pe un an ..... 20 coroane.
Pe jumătate de an ..... 10 coroane.

APARE ODATĂ ÎN SĂPTĂMÂNĂ:
DUMINECA.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
Arad, Strada Deák Ferenc Nrul 35.
Telefon pentru oraș și comitat Nr. 266.

Arhiepiscopul și Mitropolitul Vasile Mangra

Luni, în 1/14 Octomvrie a. c. la orele 9 a. m., a încetat din viață în Budapesta Arhiepiscopul și Mitropolitul Vasile Mangra, consilier intim al Maj. Sale, membru al casei deputaților, etc.

S'a stins o viață sbuciumată și petrecută în lupte și frământări continue. Bunul Dumnezeu l-a chemat la odihnă de veci în zilele istorice, în preajma marilor prefaceri, prin cari trebuie să i-se pregătească și asigure și neamului și bisericii noastre străbune viitorul, pentru care au luptat, jerfit și sângerat cei mai buni ai săi. Părăsește această lume a deșertăciunilor și a luptelor, de multeori fără rost și report cu rezultatele obținute, după o păstorire de abea doi ani, în care avem să înregistrăm ca în epoca calvinizatoare acțiuni adânc tăietoare în autonomia noastră bisericească și proceduri umilitoare pentru demnitatea noastră de cetățeni credincioși tronului și gleei strămoșești. Lasă văduv scaunul mitropolitan al bisericii noastre autocefale între grele stări și împrejurări, dar și pline de speranțe într'un viitor mai bun și fericit pentru noi și urmașii nostri. Forul dumnezeesc, care va lua în seamă chivernisirea cu talanții și istoria nepreocupată, care va judecă faptele celor, pe cari soarta i-a pus în poziții cu răspundere pentru instituțiunile, ce au menirea a conversa și promovă bunurile sufletești ale unui popor, își va rosti sentința sa și asupra activității din viața publică a răposatului arhiepiscop și mitropolit. Noi contemporanii ca creștini ne supunem orânduinelor prevedinței dumnezeiești și rugăm pe Dumnezeu, să-l odihnească și să-l ierte.

Date biografice: Arhiepiscopul și mitropolitul Vasile Mangra s'a născut la 25 Maiu 1850 în comuna Săliște-Săldăbagiu, din comitatul Bihorului. Studiile elementare le-a făcut în comuna natală și în școala maghiară din Gyanta, iar cele secundare în Beiuș și Oradea-mare. Cu începerea anului școlar 1869—70 e primit de elev al institutului teologic diecezan din Arad. Ca student în teologie e cola-

borator, mai apoi redactor, la foaia „Speranța” organul societății de lectură a teologilor. După terminarea cursurilor clericale, la finea anului școlar 1871—2, ascultă un an științele iuridice la academia de drepturi din Oradea-mare. Cu începerea anului școlar 1875—6 e numit de profesor la institutul teologic din Arad, în care calitate la anul 1878 e ales și întărit în mod definitiv. În anul următor 1879 intră în cler și primi — la 6 August — chipul cel mic al tagmei monahale din mâinile arhimandritului Corneliu Jivcovici egumenul mănăstirii Hodoș-Bodrog și în curând — la 10 Septemvrie — treapta diaconiei, iar la 1 Ianuarie 1880 e hirotonit întru presbiter.

După pensionarea catihetului și directorului de pie memorie Ioan Russu i-se încredințează — în calitate de director substituit — conducerea institutului pedagogic-teologic diecezan, care oficiu îl purtă din 1 Martie 1882 până la începutul școlar 1883—84, când fu absolvat. Pe lângă activitatea ce o desfășură ca profesor, predând cursurile de istorie și dreptul bisericesc, e activ și pe terenul ziaristic și literar. Colaborează, iar dela 21 Februarie (5 Martie) 1874 redactează „Lumina” organul oficial al diecezii. Inițiindu-se la anul 1877 în locul „Luminei” foaia „Biserica și Școala”, e redactorul — în anii 1877—8, — mai apoi colaboratorul acestui nou organ oficial al diecezei noastre.

Tot pe acest timp intră și în vârtejul luptelor politice naționale și prin activitatea aprigă și intrasigentă, ce o desvoaltă pe acest teren, ajunge în curând la un rol conducător în toate manifestațiunile naționale și bisericești ale aradanilor. În politica „memorandistă”, ce se inaugură prin hotărîrea conferinței naționale din 20 Ianuarie 1892, de a prezenta fără amânare la monarhul un memorandum al Românilor din Transilvania și Ungaria, avu un rol însemnat. Cutrieră părțile arădane, agită și câștigă aderenți pentru marea mișcare națională. Luă parte în deputațiunea, ce se duse cu memorandumul la Viena. Reîntors din Viena fu ținta unor demonstrații pe

stradă și în localurile publice din Arad, trecând înaintea opiniei publice maghiare de cel mai periculos agitator și de cel mai înverșunat inamic al statului și al națiunii maghiare. Pentru ținuta sa „anti-patriotică” e luat la țintă și din partea guvernului, la cererea și insistința căruia consistorul eparhial din Arad îl absolvă — cu 1 Septemvrie 1893 — dela catedră, dar îl lasă în beneficiul avut.

După depărtarea sa dela institut nu primește nici o funcțiune bisericească, nici nu se retrage la mănăstire, ci se pune cu totul în serviciul politice militante. În luptele politice, ce urmară după procesul memorandumului e presidentul comitetului nou al partidului național, chemat a ține locul comitetului vechiu întemnițat. În această poziție de încredere după interzicerea funcționării partidului pune la cale convocarea și ținerea — la 16/28 Noemvrie 1894 — adunării populare din Sibiiu, iar după disolvarea — la 6 Ianuarie 1895 — a partidului național român congresul naționalităților, ținut la 10 August 1895 în Budapesta. La alegerea de episcop din 1899 sprijinește cu soții săi de principu, grupați în jurul „Tribunei poporului”, ziarul ce se înființă la Arad la anul 1897, alegerea vicarului Iosif Goldiș de episcop al Aradului. Episcopul Goldiș ajuns în fruntea diecezii, îl instituie de referent ajutător în senatul bisericesc, și îi încredințează în anul 1900 redactarea foii „Biserica și Școala”, iar la 25 Decemvrie 1899 îl hirotonește întru protosincol. Sinodul eparhial din 1900, în ședința din 22 Aprilie (5 Maiu), îl alege — cu toată opoziția protopopilor bihoreni — de vicar episcopesc în districtul consistorial din Oradea-mare.

În primăvara a. 1902 devenind vacant — prin moartea episcopului Iosif Goldiș — scaunul episcopesc al Aradului, sinodul electoral, ce se întruni la 30 Maiu (12 Iunie) 1902, îl alege — cu 30 voturi — de episcop al Aradului. Neobinând însă această alegere întărirea preaînaltă rămâne și mai departe în scaunul de vicar al Orăzii-mari. La Dumineca Tomii din anul 1906 e înaintat la dignitatea de arhimandrit, iar la 1909 ales de membru ordinar al Academiei române. La alegerile dietale din primăvara anului 1910 primește mandatul de deputat în camera ungară cu program guvernamental al partidului „muncei na-

tionale" prin care fapt, renegându-și principiile politice din trecut, în activitatea sa ulterioară pe arena vieții publice lunecă pe un teren negativ, și în flagrantă contradicție cu opinia publică românească.

Congresul național bisericesc, ales sub presiunea guvernului Tisza, ce se întruni în vara anului 1916 și pentru îndeplinirea scaunului metropolitan, devenit vacant prin moartea metropolitului și arhiepiscopului Ioan Mețianu, în ședința sa electorală din 24 Iulie (6 August) 1916 îl alege de arhiepiscop și metropolit al Românilor ort. din Ungaria și Transilvania. Obținând această alegere întărirea preainaltă și conferindu-i-se deodată cu întărirea și dignitatea de consilier intim al Majestății Sale, în Dumineca din 16/29 Octombrie 1916 fu hirotonit întru episcop și instalat în scaunul metropolitan, din pricina stărilor excepționale, în biserica ort. rom. din Oradea-mare.

A publicat o mulțime de articoli și studii de conținut istoric, dogmatic și din domeniul dreptului canonic în revistele, ce le-a redactat și la cari a colaborat. A scris articoli politici în ziarele: „Tribuna” și „Tribuna poporului” și a adunat documente referitoare la trecutul nostru național-bisericesc.

Este autorul și al broșurei polemice: „Dare de seamă despre judecata sf. Sinod”, București 1896, prin care guvernul liberal al României căută să-și justifice ținuta în chestia caterisirii prin sf. Sinod a metropolitului primat Ghenadie Petrescu.

Operele mai însemnate, ce le-a scris și publicat sunt: „Mitropolitul Sava II. Brancovici” Arad, 1906. „Ierarhia și Mitropoliia bisericii române din Transilvania și Ungaria”. Sibiu, 1908.

Rolul diecilor din Moldova (cercetări literare istorice București 1896).

Vestea morții a sosit la Arad Luni după amiază. P. S. Sa părintele nostru episcop Ioan a plecat cu trenul de seara la Budapesta și a adus evenimentul neașteptat la cunoștința clerului și poporului din eparhia sa prin umătorul circular:

Nr. 3913/1918 Pres.

Tuturor Preaonoraților protopresbiteri și administratori protopresbiterali și Onor. preoțimi din eparhia Aradului.

Încă nu s'au împlinit doi ani de zile dela deplinirea scaunului de arhiepiscop al Transilvaniei și deodată și de metropolit al bisericii noastre ortodoxe române din statul nostru ungar, am și primit astăzi și încă din capitala țării știrea pe cât de tristă pe atât de neașteptată, că Excelența Sa Înalt Preasfințitul arhiepiscop și metropolit

Vasile Mangra

a trecut acolo la cele eterne.

Aceasta veste tristă și dureroasă ne-a surprins în așa măsură, că nu eră să dăm crezământ ochilor din motivul, că Sâmbătă la 29 Septembrie (12 Oct.) a. c. a preșezut vesel conferința episcopatului nostru întrunit în capitală în scopul de a combina o zi potrivită pentru convocarea congresului, deoarece notificarea telegrafică despre preainalta luare la cunoștință a intenționatei convocări pe termenul statutar îi venise cu așa întârziere, că în timpul până la termenul statutar nu se mai puteau îndeplini formalitățile recerute.

Deși pentru acum nu ne este dat a spune ziua înmormântării, dar convinși, că la aceasta mare durere a întregii noastre mitropolii se asociază și clerul și poporul eparhiei noastre, dispunem pre cum urmează:

1. Numaicât să se arboreze flamura neagră pe toate bisericile și școlile.

2. În restimp de 6 zile dupăolaltă următoare să se tragă clopotele la toate bisericile noastre ca de obicei după morți.

3. În restimp de 6 săptămâni, la toate liturgiile să se rostească și ectenia morților și să se pomenească numele fericitului arhiepiscop și metropolit Vasile Mangra.

4. Întruna din sâmbetele celor 6 săptămâni să se țină parastas în toate bisericile noastre pentru odihna sufletului fericitului arhiepiscop și metropolit suspomenit.

aromire dulce de primăvară și zările păreau pretutindeni mai aproape ca altădată,

— E zi mare părinte, rupse tăcerea Gheorghiiță a lui Vasile Hurdubelea, primarele.

— Să fie într'un ceas bun, adause Vasile Ursu, cel dintâiu dintre jurați.

— Avem toată nădejdea în Măria Sa vlădica, întâri Nichifor Salomie, vornicul comunei.

Părintele și cu dascălul Grigoraș tăceau. Eră atâta sărbătoare în suflete, încât cuvintele răsăreau numai cu greu pe buzele oamenilor. În depărtare prinseră să se zărească cele două turle de aramă strălucitoare, în bătaia razelor fulgerătoare, ale bisericii vlădicești din Chișineu. În oraș au intrat tocmai când lumea ieșea din catedrala încăpătoare, împrăștiindu-se fiecare la ale sale. Trimiși soborului din Stănilești din Vale poposiră în fața palatului vlădicesc din potruva bisericii. Un singur gând îi învăluia pe toți, ca o năpraznică alegere de viitor. Iși vor spune acum năcazul, vor arată jertfele ce sunt în stare să le aducă pentru sfântul locaș de închinare, și Măria Sa o să-i înțeleagă și le va ascultă dorința...

Părintele o luă înainte, și apoi împreună cu ceialaltți, pătrunseră în curtea liniștită a palatului arhiepiscopesc. Mai întâi se abătură la secretarul vlădicii.

— Să trăiți domnule secretarăș, făcură într'un glas jurații.

— Să dea Dumnezeu bine, dar ce vânturi vă aduce pe la noi?

— Să fie cu iertăciune, domnule secretarăș,

Îndatorăm în fine, pe P. T. protopresbiteri și administratori protopresbiterali, ca din aceasta dispoziție a noastră să distribue cu toată graba fiecărui oficiu parohial câte un exemplar spre știre și strictă acomodare.

După cari toate am rămas cu binecuvântare arhierescă.

Arad, la 1/14 Octombrie 1914.

Al vostru de tot binele voitor:

Joan J. Papp, m. p.

Episcopul Aradului.

Înmormântarea răposatului a avut loc Joi, în 4/17 Octombrie, în Budapesta. Prohodul l-a servit protoiereul Matei Voileanu, asesor consistorial în Sibiu, cu asistență. Consistorul nostru eparhial din Arad a fost reprezentat la actul înmormântării prin asesorii Traian Vășian, protopopol Aradului și Petru Truția, avocat și fisc consistorial.

D-zeu să-l ierte!

† Mitropolitul Ghenadie.

Vineri seara, 13 Septembrie, pe la orele 10 jum., s'a stins din viață la București, în urma unei duble pneumonii, fostul mitropolit primat al României Ghenadie Petrescu, starețul mănăstirei Căldărușani, în vârstă de 82 ani.

Se știe ce agitație a produs pe vremuri în țară procesul pentru arghirofilie, intentat lui Ghenadie de către guvernul liberal prezidat de D. Sturza, proces ce s'a sfârșit prin caterisirea fostului mitropolit.

În urma acestui proces s'a produs o enormă agitație politică, ce nu s'a potolit decât prin retragerea ministerului Sturza și venirea la cârmă a guvernului Aurelian, care a reinstalat pe Ghenadie în toate drepturile sale, acordându-i titlul de arhieru și stareția pe viață a mănăstirei Căldărușani.

Înmormântarea marelui mitropolit Ghenadie s'a făcut cu mare pompă.

Dela orele 6 dimineața un public imens se adunase în curtea azilului de bătrâni din strada Labirint, unde la umbra unui măr stufos eră așezat catafalcul pe care se odihneau rămășițele pământești ale mitropolitului Ghenadie.

Coliul catafalcului și al sicriului eră acoperit de mulțimea jerbilor de flori aduse de toți cei cari veniseră să dea ultimul lor salut marelui dispărut.

noi am voi să grăim, de se poate, cu Măria Sa vlădica nostru pentru biserica din Stănilești, răspunse primarele.

Preotul și dascălul întăriră și ei.

— Să ne primească în audiențel

Secretarul își frecă mâinile nerăbdător, apoi grăbit pentru a le vesti dorința, talmăciță deopotrivă de toți vlădicii. Peste câteva clipe de așteptare tulburătoare, el se întoarse cu răspunsul.

— Vlădica nu primește pe nimeni în afaceri de administrație, zise secretarășul cu sfială bănuitoare.

— Noi am venit în numele comunei întregi, nu pentru alta, ci pentru biserica noastră. Este vorba să mântuim limba ce-o vorbim cu toții, și să nu lăsăm muscalului să se amestece în treburile noastre, răspunse hotărît părintele Stanciu.

— Să iertați, întrerupse secretarășul, dar este cu neputință. Vlădica...

— Dar trebuie să ne primească, apăsă aspru pe vorbă juratul Ursu, învăluindu-l cu ochii pe secretarăș.

— Vlădica să ne cunoască durerile, aiasta o vrem, întâri Nicolae Aldea, unul dintre jurații mai tineri.

● Secretarul prinse să se miște neliniștit încococe și încolo, prin sala largă de ședință a marelui stat vlădicesc din Chișineu. Apoi hotărît se oprî în fața lor:

— O vorbă ca o sută. Trebuie să pricepeți odată. Nu vă poate primi vlădica și gatal...

— Atunci ne-om face singuri dreptate, pă-

Din Basarabia rusească.

(Urmare.)

— Adevărat este, întâri Vasile Ursu, cel dintâi dintre jurați. — Să se aleagă dintre noi patru, dimpreună cu Sfinția Ta și dascălul Irimie Grigoraș în frunte, pentru de-a merge la Prea Sfinția Sa vlădica din Chișineu și la măritul sfat bisericesc, spre dovedirea voinței noastre.

— Să ne plângem la vlădica, adăogă Nicolae Aldea, gocimanul. Să ne apere Sfinția Sa biserica de limba muscălească! N'avem lipsă de banii stăpânirei. Ne-om deschide pungile noastre și le vom goli de banul cel din urmă pentru cinstea bisericii. Cu sudoarea frunților noastre te vom ține și pe Sfinția Ta și și pe dascălul nostru. Ce zici dascăle Grigoraș? Invoiești-te?

— Să știu de bine că se prăvălește cerul pe mine, dar graiu muscălesc din strana mea tot n'o să răsune, întâri învățătorul.

Părintele ascultă până la sfârșit sfatul juraților. Apoi, aleseră patru oameni de cinste, cu primarul Hurdubelea în frunte, alăturându-se și părintele și dascălul Grigoraș, să plece a doua zi la Vlădica din Chișineu pentru înfătoșarea reclamațiilor comunei Stănilești din Vale de Prut.

* * *

Eră în ziua de Florii, când cei patru jurați în frunte cu părintele Stanciu și dascălul Grigoraș, luară drumul spre Chișineu.

Soarele umplea întreg cuprinsul larg cu

